

RADA EUROPY
EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA
SEKCJA TRZECIA

SPRAWA GORAL przeciwko POLSCE¹

(SKARGA nr 38654/97)

WYROK – 30 października 2003 r.

W sprawie Goral przeciwko Polsce,
Europejski Trybunał Praw Człowieka (Trzecia Sekcja), zasiadając jako Izba
złożona z sędziów:

Pan G. RESS, *przewodniczący*,

Pan L. CAFLISCH,

Pan R. TÜRMEŃ,

Pan B. ZUPANIČIČ,

Pani H. S. GRAVE,

Pan K. TRAJA,

Pan L. GARLICKI, *sędziowie*

oraz Pan M. VILLIGER, *zastępcą Kanclerza Sekcji*,

obradując na posiedzeniu niejawnym 9 października 2003 r.,

wyduje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 38654/97) wniesionej przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Europejskiej Komisji Praw Człowieka („Komisja”) na podstawie dawnego art. 25 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez obywatela polskiego, pana Jerzego Goralą („skarżący”) 22 lipca 1997 r.

2. Skarżący był reprezentowany przez pana W. Myśluborskiego, prawnika praktykującego w Warszawie. Rząd polski („Rząd”) był reprezentowany przez pełnomocnika, pana Krzysztofa Drzewickiego.

¹ Wyrok ten stanie się prawomocny w okolicznościach określonych w art. 44 § 2 Konwencji. Wyrok może podlegać poprawkom edytorskim.

3. Skarżący zarzucił, w szczególności, że okoliczności jego sprawy ujawniły naruszenia art. 5 §§ 1 i 3, art. 6 § 1 i art. 8.

4. Skarga została przekazana do Trybunału 1 listopada 1998 r. wraz z wejściem w życie Protokołu nr 11 do Konwencji (art. 5 § 2 Protokołu nr 11).

5. Skarga została przydzielona Czwartej Sekcji Trybunału (art. 52 § 1 Regulaminu Trybunału). W ramach tej Sekcji utworzona została Izba, która rozpoznawała sprawę (art. 27 § 1 Konwencji) zgodnie z art. 26 § 1 Regulaminu Trybunału.

6. Skarżący i Rząd przedłożyli swoje uwagi w odniesieniu do meritum sprawy (art. 59 § 1).

7. 1 listopada 2001 r. Trybunał zmienił skład swoich Sekcji (art. 25 § 1 Regulaminu). Sprawa ta została przydzielona nowej Trzeciej Sekcji.

8. Na mocy decyzji z 7 listopada 2002 r. Trybunał uznał skargę za częściowo dopuszczalną.

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

9. Skarżący urodził się w 1944 r. i mieszka w Lublinie, w Polsce.

A. Tymczasowe aresztowanie skarżącego i postępowanie karne przeciwko niemu

1. Aresztowanie

10. 23 maja 1996 r. skarżący został aresztowany przez policję. 24 maja 1996 r. Prokurator Rejonowy w Lublinie przedstawił skarżącemu zarzut ukrywania skradzionego samochodu oraz posiadania fałszywych banknotów i aresztował go tymczasowo. Prokurator uznał, że istniało niebezpieczeństwo wywierania presji na świadków. Ponadto prokurator powołał się na znaczny stopień społecznego niebezpieczeństwa czynów karalnych rzekomo popełnionych przez skarżącego.

11. Skarżący zaskarżył postanowienie prokuratora rejonowego, lecz 18 czerwca 1996 r. Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił jego zażalenie. Sąd uznał, że przyczyny uzasadniające tymczasowe aresztowanie skarżącego nie przestały istnieć.

12. 12 sierpnia 1996 r. Sąd Okręgowy w Lublinie przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego do 23 listopada 1996 r. Sąd zwrócił uwagę, że śledztwo nie zostało zakończone oraz że istniało ryzyko utrudnienia przez skarżącego postępowania karnego, jeżeli zostanie zwolniony. Skarżący odwołał się od

tego postanowienia, jednak 12 września 1996 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił jego zażalenie.

13. 14 października 1996 r. Prokuratur Okręgowej w Lublinie postanowił przeprowadzić dowód ze świadka incognito. Skarżący nie zaskarżył tego postanowienia.

14. W listopadzie 1996 r. prokurator wycofał zarzut posiadania sfalszowanych banknotów przez skarżącego.

2. Akt oskarżenia

15. 22 listopada 1996 r. Prokurator Okręgowej w Lublinie wniósł do Sądu Okręgowego w Lublinie akt oskarżenia przeciwko skarżącemu.

16. 16 grudnia 1996 r. skarżący wystąpił o zwolnienie za kaucją, jednak 17 grudnia 1996 r. Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił jego wniosek. Sąd uznał, że dwoje dorosłych dzieci skarżącego mogło pomóc jego chorej żonie. Ponadto zgromadzone dowody dawały podstawy do uzasadnionego przypuszczenia, że skarżący popełnił przestępstwo, o które został oskarżony. Sąd powołał się na art. 208 i 218 (2) kodeksu postępowania karnego.

17. Skarżący zaskarżył to postanowienie, lecz 15 stycznia 1997 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił jego zażalenie. Sąd apelacyjny odwołał się do art. 209 i 217 kodeksu postępowania karnego. Sąd uznał, że wymiar kary więzienia, na którą skarżący mógł zostać skazany uzasadniał jego dalsze aresztowanie. Sąd wskazał także, że ostatnie badania lekarskie żony skarżącego wykazały, że nie wymagała ona pomocy osób trzecich.

18. 24 marca 1997 r. skarżący wystąpił do Sądu Okręgowego w Lublinie o uchylenie tymczasowego aresztowania. Argumentował, że jego żona była chora i potrzebowała pomocy.

19. 25 marca 1997 r. Sąd Okręgowy oddalił wniosek skarżącego. Sąd uznał, że zgromadzone dowody dawały podstawy do uzasadnionego przypuszczenia, że skarżący popełnił przestępstwo, o które został oskarżony. W dodatku żona skarżącego nie wymagała hospitalizacji i mogła uzyskać pomoc od innych członków jej rodziny.

3. Pierwsza rozprawa przed sądem

20. 28 sierpnia 1997 r. odbyła się pierwsza rozprawa przed Sądem Okręgowym w Lublinie.

21. 26 września 1997 r. Sąd Okręgowy w Lublinie przesłuchał świadka incognito.

22. Następnie rozprawy odbyły się 1 października i 5 listopada 1997 r.

4. Koniec tymczasowego aresztowania

23. Na rozprawie przeprowadzonej 20 listopada 1997 r. Sąd Okręgowy postanowił zwolnić skarżącego z aresztu.

24. 18 grudnia 1997 r. i 7 stycznia 1998 r. przeprowadzono rozprawy.

25. 9 stycznia 1998 r. Sąd Okręgowy w Lublinie uznał skarżącego winnym i skazał go na rok i pięć miesięcy więzienia i grzywnę. Skarżący zaskarżył wyrok skazujący.

26. 26 maja 1998 r. odbyła się pierwsza rozprawa przed Sądem Apelacyjnym w Lublinie.

27. Na rozprawie 20 sierpnia 1998 r. sąd ten postanowił zwrócić się z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego. Pytanie dotyczyło kwalifikacji prawnej przestępstwa, o które oskarżono skarżącego.

28. 18 listopada 1998 r. Sąd Najwyższy przyjął uchwałę w sprawie pytania przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Lublinie.

29. Następną rozprawą przed Sądem Apelacyjnym w Lublinie miała miejsce 10 grudnia 1998 r. Sąd uchylił wyrok skazujący skarżącego i zwrócił sprawę do sądu pierwszej instancji.

30. W roku 1999 Sąd Okręgowy w Lublinie przeprowadził rozprawy 26 marca, 29 kwietnia, 2 czerwca, 6 i 9 września oraz 8 października.

31. 24 i 29 września, 5 i 26 października, a także 5 kwietnia i 10 maja 2000 r. świadek incognito nie stawiał się w sądzie.

32. Pierwsza rozprawa w 2000 roku odbyła się 8 sierpnia. 18 września 2000 r. skarżący powiadomił sąd o swojej chorobie.

33. Następną rozprawą odbyła się 4 października 2000 r. Sąd Okręgowy postanowił wyłączyć sprawę skarżącego do odrębnego rozpoznania.

34. 17 października 2000 r. Sąd Okręgowy zawiesił postępowanie karne przeciwko skarżącemu, ponieważ był w szpitalu i nie mógł uczestniczyć w rozprawach.

35. 19 grudnia 2000 r. sąd przesłuchał świadka incognito.

36. 4 stycznia 2001 r. sąd został powiadomiony, że skarżący opuścił szpital. 13 marca 2001 r. sąd wznowił postępowanie.

37. Następną rozprawą odbyły się 7 maja, 6 czerwca, 5 lipca i 20 września 2001 r.

38. 20 września 2001 r. sąd ukarał grzywną kilku świadków, którzy nie stawiali się na rozprawach.

39. Na rozprawie przeprowadzonej 5 grudnia 2001 r. przed Sądem Okręgowym w Lublinie, skarżący wystąpił o przekazanie sprawy do innego sądu, ponieważ uważał, że Sąd Okręgowy w Lublinie był stroną postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, w którym rozpatrywano jego skargę.

40. 23 kwietnia, 15 maja, 20 czerwca i 19 lipca 2002 r. Sąd Okręgowy przeprowadził rozprawy.

5. Skazanie

41. 23 lipca 2002 r. Sąd Okręgowy w Lublinie uznał skarżącego winnym przechowywania skradzionych samochodów i skazał go na dwa lata więzienia i grzywnę.

42. 19 sierpnia 2002 r. skarżący odwołał się od wyroku.

B. Monitorowanie korespondencji skarżącego

43. Skarżący 13 października 1997 r. wysłał list do Europejskiej Komisji Praw Człowieka. Dostarczył władzom więziennym zaklejoną kopertę zawierającą list. Władze dostarczyły ją Sądowi Okręgowemu w Lublinie, gdzie list został otwarty i przeczytany.

44. 20 października 1997 r. sąd zwrócił list skarżącemu.

45. Później skarżący nie wysłał listu za pośrednictwem służby więziennej, lecz wysłał go przez osoby trzecie. List został odebrany przez Europejską Komisję Praw Człowieka 4 listopada 1997 r.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

A. Tymczasowe aresztowanie

1. Kodeks postępowania karnego z 1969 r.

46. W tym czasie kodeks postępowania karnego z 1969 r. wymieniał wśród środków zapobiegawczych *inter alia* tymczasowe aresztowanie, poręczenie majątkowe oraz nadzór policji. Art. 209 kodeksu, który wymieniał podstawy, uzasadniające zastosowanie środków zapobiegawczych stanowił, co następuje:

„Środki zapobiegawcze można stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, jeżeli dowody zebrane przeciwko oskarżonemu dostatecznie uzasadniają, że popełnił on przestępstwo.”

47. Ponadto kodeks postępowania karnego pozwalał władzom na margines uznania, co do tego, czy kontynuować stosowanie środków zapobiegawczych. Tymczasowe aresztowanie było uważane za najbardziej dolegliwy środek zapobiegawczy. Art. 213 § 1 kodeksu stanowił, co następuje:

„Środek zapobiegawczy należy niezwłocznie uchylić lub zamienić, jeżeli ustaną przyczyny, na skutek których został on zastosowany lub powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie, zmianę na łagodniejszy albo zaostrenie.”

Art. 225 Kodeksu stanowił:

„Poza wypadkiem, gdy tymczasowe aresztowanie jest obowiązkowe, środka tego nie stosuje się, jeżeli wystarczające jest poręczenie lub dozór albo oba te środki zapobiegawcze łącznie.”

Art. 217 §§ 1 i 2 kodeksu stanowił:

„§ 1. Tymczasowe aresztowanie może nastąpić, jeżeli:

1. zachodzi uzasadniona obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu;

2. zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób starał się utrudniać postępowanie karne.

§ 2. Jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub umyślnego występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż trzy lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona grożącą oskarżonemu surową karą.”

Art. 218 stanowił:

„Jeżeli szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie, należy odstąpić od tymczasowego aresztowania, zwłaszcza, gdy pozbawienie oskarżonego wolności:

1. spowodowałoby dla jego życia lub zdrowia poważne niebezpieczeństwo;

2. pociągałoby wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego najbliższej rodziny.”

48. Do 4 sierpnia 1996 r., kiedy kodeks został znowelizowany, prawo polskie nie przewidywało żadnych ustawowych terminów odnoszących się do tymczasowego aresztowania w postępowaniu sądowym, a jedynie w odniesieniu do stadium śledztwa.

Art. 222 § 3 kodeksu postępowania karnego w wersji obowiązującej po 4 sierpnia 1996 r. stanowił:

„Łączny czas stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć roku i 6 miesięcy, a w sprawach o zbrodnie – 2 lat.”

2. Uchwały Sądu Najwyższego

49. 6 listopada 1997 r. Sąd Najwyższy przyjął uchwałę (nr I KZP 35/96) w której dokonał interpretacji zmian do kodeksu postępowania karnego z 1969 r.,

które weszły w życie 4 sierpnia 1996 r. Sąd Najwyższy odpowiedział twierdząco na pytanie, czy po wniesieniu aktu oskarżenia sąd rozpoznający sprawę miał obowiązek wydać postanowienie o przedłużeniu tymczasowego aresztowania, które w tym czasie przekroczyło już termin oznaczony (lub dalej przedłużany) w fazie śledztwa. Odpowiednia część uchwały brzmi następująco:

„W świetle przepisów kodeksu postępowania karnego obowiązujących przed uchwaleniem noweli z 29 czerwca 1995 r. [4 sierpnia 1996 r.] obowiązek określenia terminu, do którego tymczasowe aresztowanie zastosowane przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym miało trwać, wynikał z art. 211 § 2 k.p.k., natomiast z art. 222 § 1 i 2 pkt 1 k.p.k. nie wynikało jednocześnie wprost, iżby prokurator lub sąd właściwy do rozpoznania sprawy, przedłużając tymczasowe aresztowanie w postępowaniu przygotowawczym, musiał określać każdorazowo, do kiedy ma ono trwać.

Przyjmowano jednak jako rzecz zupełnie oczywistą, że przedłużając okres tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym zarówno prokurator, jak i sąd właściwy do rozpoznania sprawy, musiał określać czas, do którego ma ono na podstawie danej decyzji procesowej trwać. Przyjmowano więc, że obowiązek określania czasu w decyzji procesowej aktualny był wtedy, gdy orzekanie w tym przedmiocie następowało przed upływem maksymalnych terminów ustawowych, odnoszących się do danego stadium procesu. Porównanie dawnej regulacji prawnej z obecną pozwala na wyciągnięcie wniosku, że nowelizując kodeks postępowania karnego w czerwcu 1995 r. ustawodawca po prostu rozciągnął reguły stosowania i przedłużania tymczasowego aresztowania obowiązujące wcześniej tylko w postępowaniu przygotowawczym także na postępowanie sądowe.

Podczas gdy przed nowelą regulacja oparta była na założeniu, według którego podejrzany nie powinien bezterminowo przebywać w areszcie dopóty, dopóki jego sprawa nie znajdzie się w gestii niezawisłego sądu, to obecnie punktem wyjścia jest założenie, że podejrzany (i oskarżony) nie powinien być bezterminowo tymczasowo aresztowany dopóty, dopóki nie zostanie w stosunku do niego wydany pierwszy wyrok sądu pierwszej instancji.

W dawnym stanie prawnym nie było potrzeby określania czasu, do którego ma trwać tymczasowe aresztowanie od chwili wplynięcia aktu oskarżenia, gdyż od tej chwili postępowanie wkraczało w stadium, w którym nie był przewidziany maksymalny termin ustawowy. Z tego powodu sąd, do którego wpłynął akt oskarżenia, nie musiał interesować się tym, do kiedy stosowane jest w sprawie tymczasowe aresztowanie, z mocy bowiem ostatecznie wydanej decyzji procesowej stosowanie tego środka mogło trwać nadal, jako że aresztowanie „terminowe” przekształcało się w „bezterminowe”. Zachodziła jedynie potrzeba analizowania istnienia podstaw stosowania aresztowania w aspekcie art. 213 k.p.k.”

50. W swojej późniejszej uchwale (nr I KZP 23/97) z 2 września 1997 r. Sąd Najwyższy potwierdził, że:

„Jeżeli sprawa, w której zastosowano tymczasowe aresztowanie została skierowana do sądu z aktem oskarżenia, a okres aresztowania, który został wcześniej określony

wygasa, sąd ma obowiązek zbadać, czy dalsze aresztowanie jest konieczne i wydać stosowne postanowienie.”

Odwołując się do uchwały z 6 lutego 1997 r. Sąd Najwyższy podkreślił także, że:

„... co jest zgodne z ratio legis wprowadzonych zmian w kodeksie postępowania karnego w tym zakresie, u których podstaw legło założenie, że podejrzany (oskarżony) nie powinien być w żadnym wypadku bezterminowo tymczasowo aresztowany dopóty, dopóki nie zostanie w stosunku do niego wydany wyrok sądu pierwszej instancji. ...

Zauważyć należy, że z punktu widzenia zapewnienia gwarancji procesowych dla oskarżonego nie tyle jest istotne jak długo trwało tymczasowe aresztowanie w toku postępowania przygotowawczego, a jak długo w toku postępowania sądowego, lecz istotne jest łączne jego trwanie, a także to czy tymczasowe aresztowanie oraz jego czasokres mogą podlegać jakiegokolwiek kontroli. Skoro w postępowaniu przygotowawczym kontrola taka istnieje (art. 222 § 1 i 2 k.p.k.), to nie do przyjęcia jest, by nie istniała ona w toku postępowania sądowego....”

B. Kontrola korespondencji

51. Art. 89 § 2 kodeksu karnego wykonawczego z 1969 r. obowiązujący do 1 września 1998 r., przewidywał w stosownej części:

„(..) korespondencja [tymczasowo aresztowanego] podlega cenzurze tego organu [organu do którego dyspozycji pozostaje], chyba że organ ten zarządzi inaczej.”

52. Art. 33 regulaminu tymczasowego aresztowania z 1989 r. zmienionego 29 grudnia 1995 r. stanowi, w stosownej części, co następuje:

„(1.) Tymczasowo aresztowany ma prawo prowadzenia korespondencji.

(2.) Korespondencja tymczasowo aresztowanego podlega cenzurze organu, do którego dyspozycji pozostaje, (...).

(3.) Korespondencję z Rzecznikiem Praw Obywatelskich i międzynarodowymi instytucjami ochrony praw człowieka, działającymi na podstawie umów międzynarodowych, które zostały ratyfikowane przez Rzeczpospolitą Polską, przesyła się za pośrednictwem organu (...).”

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 5 § 1 KONWENCJI

53. Skarżący zarzucił, że jego aresztowanie po 23 listopada 1996 r. było pozbawione podstawy prawnej niezgodnie z art. 5 § 1 Konwencji, który w stosownej części brzmi:

1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo: (...)

c) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą, lub, jeśli jest to konieczne, w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu;
(...)”

54. Rząd stwierdził, że okoliczności sprawy nie ujawniają naruszenia tego postanowienia.

A. Stanowiska stron

55. Skarżący stwierdził, że jego tymczasowe aresztowanie po 23 listopada 1996 r. było pozbawione podstawy prawnej, ponieważ nie istniało postanowienie sądowe, dopuszczające takie aresztowanie.

56. Rząd nie zgodził się ze skarżącym. Stwierdził, że po 23 listopada 1996 r. legalność aresztowania skarżącego pozostawała pod „stałym nadzorem” sądów: Okręgowego i Apelacyjnego w Lublinie. W związku z tym, Rząd zwrócił uwagę, że 17 grudnia 1996 r., 25 marca i 28 sierpnia 1997 r. Sąd Okręgowy oddalił wnioski skarżącego o uchylenie tymczasowego aresztowania. W dodatku, 15 stycznia 1997 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił zażalenie skarżącego na postanowienie o oddaleniu jego wniosku o uchylenie aresztowania.

B. Ocena Trybunału

57. Trybunał odnotowuje, że pomiędzy 23 listopada 1996 r., kiedy wygasało postanowienie Sądu Okręgowego w Lublinie o tymczasowym aresztowaniu i 17 grudnia 1996 r., kiedy ten sąd oddalił wniosek skarżącego o uchylenie tymczasowego aresztowania, nie istniało postanowienie sądowe dopuszczające aresztowanie skarżącego (patrz pkt. 12 i 16 powyżej). Trybunał następnie odnotowuje, że w wyroku z 28 marca 2000 r. w sprawie *Baranowski przeciwko Polsce* Trybunał stwierdził, że praktyka przetrzymywania osoby w areszcie na podstawie aktu oskarżenia nie była „zgodna z prawem” w rozumieniu art. 5 § 1 Konwencji, a zatem naruszała to postanowienie (patrz *Baranowski przeciwko Polsce*, wyrok z 28 marca 2000 r., *Reports of Judgments and Decisions* 2000–III, str. 257–259 §§ 50-58).

58. Trybunał nie widzi podstaw, aby przedmiotową sprawę traktować inaczej niż sprawę *Baranowski*. Wynika z tego, że tymczasowe aresztowanie skarżącego pomiędzy 23 listopada i 17 grudnia 1996 r. było niezgodne z art. 5 § 1.

II. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 5 § 3 KONWENCJI

59. Skarżący zarzucił, że długość trwania jego aresztowania tymczasowego była niezgodna z art. 5 § 3, który w stosownej części brzmi:

„3. Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 lit. c) niniejszego artykułu powinien ... być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.”

60. Rząd przyznał, że fakty sprawy nie ujawniają naruszenia tego postanowienia.

A. Okres podlegający rozpatrzeniu

61. Trybunał uważa, że okres, który należy wziąć pod uwagę rozpoczął się 23 maja 1996 r., kiedy skarżący został aresztowany, a zakończył się 20 listopada 1997 r., kiedy został uwolniony (patrz pkt. 10 i 22 powyżej). Trwał zatem prawie osiemnaście miesięcy.

B. Rozsądna długość tymczasowego aresztowania

1. Stanowiska stron

62. Skarżący stwierdził, że długość jego tymczasowego aresztowania przekroczyła rozsądny termin.

63. Rząd twierdził, że tymczasowe aresztowanie skarżącego odpowiadało wymaganiom art. 5 § 3. Rząd przekonywał, że aresztowanie było uzasadnione znacznym stopniem społecznego niebezpieczeństwa przestępstwa, o które oskarżony był skarżący oraz obawą, że będzie wywierany nacisk na świadków. Dodatkowo, dowody zgromadzone przez oskarżenie dawały podstawy dla zasadnego przypuszczenia, że skarżący popełnił przestępstwo, o które został oskarżony.

2. Ocena Trybunału

(a) Zasady ustalone na podstawie orzecznictwa Trybunału

64. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału kwestia, czy okres aresztowania jest rozsądny nie może być oceniany *in abstracto*. Problem, czy pozostawanie oskarżonego w areszcie jest uzasadnione musi być rozstrzygane w każdej sprawie z uwzględnieniem jej szczególnych okoliczności. Kontynuowanie aresztowania może być w danej sprawie uzasadnione, jeżeli istnieją szczególne wymagania podyktowane interesem publicznym (pomimo domniemania niewinno-

ści), mające większą wagę niżeli zasada poszanowania wolności jednostki (patrz, między innymi, *W. przeciwko Szwajcarii*, wyrok z 26 stycznia 1993 r., *Series A* nr 254–A, str. 15, § 30).

65. Po pierwsze, krajowe władze sądownicze zapewniają, że w danej sprawie tymczasowe aresztowanie osoby oskarżonej nie przekracza rozsądnego terminu. W tym celu muszą one zbadać wszystkie fakty i wymagania, podyktowane interesem publicznym, przemawiające za i przeciw odejściu od zasady poszanowania wolności jednostki, z uwzględnieniem zasady domniemania niewinności oraz muszą wskazać je w swoich postanowieniach o oddaleniu wniosków o uchylenie aresztu. Głównie na bazie tych uzasadnień do postanowień oraz na podstawie prawdziwych okoliczności wymienionych przez skarżącego w jego zażaleniach Trybunał powołany jest do rozstrzygnięcia, czy miało miejsce naruszenie art. 5 § 3 Konwencji.

66. Utrzymywanie się uzasadnionego przypuszczenia, że osoba aresztowana popełniła przestępstwo jest warunkiem *sine qua non* zgodności z prawem kontynuowania aresztowania, lecz po upływie pewnego okresu przesłanka ta nie jest wystarczająca. W takich wypadkach Trybunał musi ustalić, czy inne przyczyny wskazane przez organy sądowe, nadal uzasadniają pozbawienie wolności. Jeśli takie podstawy były „istotne” i „wystarczające” Trybunał musi także ustalić, czy właściwe władze krajowe wykazały „szczególną staranność” przy prowadzeniu postępowania (patrz *Labita przeciwko Włochom* [GC], nr 26772/95, §§ 152–153, ECHR 2000-IV).

(b) Zastosowanie zasad do okoliczności omawianej sprawy

67. Trybunał uważa, że aresztowanie skarżącego początkowo było uzasadnione słusznym przypuszczeniem, że popełnił on przestępstwo, o które został oskarżony. Trybunał przystąpi zatem do oceny, czy inne przyczyny podane przez władze sądownicze uzasadniały kontynuowanie pozbawienia wolności.

68. Trybunał odnotowuje, że od wniesienia aktu oskarżenia do sądu 22 listopada 1996 r. sądy krajowe uzasadniały przedłużenie aresztowania skarżącego, głównie długością kary, jaka mogła być na niego nałożona (patrz pkt 17 powyżej). Jednakże ta podstawa aresztowania, która odnosi się do pojęcia poważnego charakteru przestępstwa nie może stanowić „istotnej i wystarczającej” podstawy dla przetrzymywania skarżącego w areszcie przez prawie osiemnaście miesięcy (patrz, *mutatis mutandis*, *Jėčius przeciwko Litwie*, wyrok z 31 lipca 2000 r., *Reports* 2000–IX, str. 259-260, § 94).

69. Ponadto Trybunał zauważa, że skarżący został skazany na dwa lata więzienia, a zatem wydaje się, że rzeczywisty czas spędzony w więzieniu – gdyby skarżący został zwolniony warunkowo po odbyciu połowy kary – mógł być krótszy niż czas spędzony w areszcie tymczasowym.

70. Miało zatem miejsce naruszenie art. 5 § 3.

III. DOMNIEMANE NARUSZENIE ART. 6 § 1 KONWENCJI

71. Skarżący stwierdził, że postępowanie karne w jego sprawie nie zostało zakończone w rozsądnym terminie, niezgodnie z art. 6 § 1 Konwencji, który stanowi w stosownej części:

„Każdy ma prawo do ... rozpatrzenia (...) w rozsądnym terminie przez ... sąd ... zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej”.

72. Rząd stwierdził, że okoliczności sprawy nie ujawniają naruszenia tego postanowienia.

A. Okres podlegający rozpatrzeniu

73. Trybunał uważa, że okres, który należy wziąć pod uwagę, aby na podstawie art. 6 § 1 ocenić długość postępowania karnego z punktu widzenia wymogu „rozsądnego terminu”, rozpoczął się 23 maja 1996 r., kiedy skarżący został aresztowany, a zakończył się 26 listopada 2002 r., kiedy Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił apelację skarżącego (patrz pkt. 9 i 42 powyżej). Czyli postępowanie trwało około sześciu lat i sześciu miesięcy.

B. Rozsądna długość postępowania

74. Skarżący stwierdził, że długość postępowania karnego w jego sprawie była niezgodna z art. 6 § 1.

75. Rząd z drugiej strony zakwestionował taki pogląd.

76. Strony roztrząsały różne kryteria, które Trybunał stosował w tego rodzaju sprawach, takich jak dokładny okres, który powinien być wzięty pod uwagę, stopień skomplikowania sprawy, postępowanie stron i inne. Trybunał odnotowuje jednak, że jego orzecznictwo oparte jest na fundamentalnej zasadzie, zgodnie z którą długość postępowania ocenia się w odniesieniu do szczególnych okoliczności sprawy. W tym przypadku okoliczności wymagają globalnej oceny i dlatego Trybunał nie uważa za konieczne rozważać te zagadnienia w szczególności (patrz, między innymi, *Obermeier przeciwko Austrii*, wyrok z 28 czerwca 1990 r., *Series A* nr 179, str. 23–24, § 72; *Olstowski przeciwko Polsce*, nr 34052/96, § 86, z 15 listopada 2001 r.)

77. Trybunał uważa, że sprawa nie była skomplikowana. Dodatkowo Trybunał odnotowuje, że pomiędzy 22 listopada 1996 r. i 28 sierpnia 1997 r. oraz także pomiędzy 8 października 1999 r. i 8 sierpnia 2000 r. (patrz pkt. 15–20 i 30 oraz 32 powyżej) nie odbyła się żadna rozprawa. Wynika z tego, że

Trybunał nie może uznać za „rozsądny” w przedmiotowej sprawie upływ około sześciu lat i sześciu miesięcy.

Miało zatem miejsce naruszenie art. 6 §1.

IV. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 8 KONWENCJI

78. Skarżący zarzucił, że kontrola jego korespondencji z Komisją była niezgodna z art. 8 Konwencji, który w stosownej części stanowi:

„1. Każdy ma prawo do poszanowania (...) swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.”

79. Rząd stwierdził, że fakty sprawy nie ujawniają naruszenia tego postanowienia.

A. Stanowiska stron

80. Skarżący zarzucił, że kontrola jego listu z 13 października 1997 r. do Europejskiej Komisji Praw Człowieka była niezgodna z art. 8.

81. Rząd nie zgodził się ze skarżącym. Stwierdził, że Sąd Okręgowy w Lublinie skontrolował list zgodnie z art. 89 § 2 kodeksu karnego wykonawczego i zwrócił go do Aresztu Tymczasowego po to, by mógł on być wysłany do Komisji.

B. Ocena Trybunału

82. Trybunał w oparciu o przedstawione mu dowody uznaje, że władze krajowe skontrolowały list skarżącego z 13 października 1997 r. zaadresowany do Komisji. Zatem miała miejsce „ingerencja władzy publicznej” w rozumieniu art. 8 § 2 w korzystanie z prawa skarżącego do poszanowania jego korespondencji.

83. Trybunał odnotowuje, że w wyroku z 4 lipca 2000 r. w sprawie *Niedbala przeciwko Polsce* uznał, że polskie prawo dotyczące kontroli korespondencji obowiązujące przed 1 września 1998 r. nie określało z rozsądną precyzją zakresu i sposobu wykonywania uznania przynależnego władzom publicznym (patrz *Niedbala przeciwko Polsce*, nr 27915/95, §§ 81–82, z 4 lipca 2000 r.).

84. Trybunał nie znajduje powodu, dla którego miałby omawianą sprawę potraktować inaczej niż sprawę *Niedbala*. Wynika z tego, że kontrola korespondencji skarżącego nie była „przewidziana w ustawie”.

Miało zatem miejsce naruszenie art. 8.

V. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

85. Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów oraz jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda materialna

86. Skarżący zażądał kwoty 6.000 euro jako odszkodowania za zarobki utracone w trakcie tymczasowego aresztowania.

87. Rząd twierdził, że nie było związku przyczynowego pomiędzy rzekomymi naruszeniami Konwencji i roszczeniem skarżącego.

88. Konkluzja Trybunału, na podstawie przedstawionych mu dowodów, jest taka, że skarżący nie wykazał, iż doznał on rzeczywiście podnoszonej szkody materialnej z powodu przetrzymywania w areszcie przez określony czas. W konsekwencji brak jest uzasadnienia dla dokonania jakiegokolwiek zasądzenia na jego rzecz z tego tytułu (patrz, *mutatis mutandis*, powyższy wyrok Olstowski §§ 89–91, 15, z 15 listopada 2001 r.).

B. Szkoda niematerialna

89. Skarżący ponadto domagał się kwoty 19.500 euro jako zadośćuczynienie za szkodę niematerialną. To roszczenie zostało następująco podzielone: 6.500 euro za naruszenie art. 5 §§ 1 i 3 Konwencji, 6.500 euro za naruszenie art. 6 § 1 i 6.500 euro za naruszenie art. 8.

90. Rząd stwierdził, że roszczenie skarżącego było nadmierne. Rząd wystąpił do Trybunału o rozstrzygnięcie, że stwierdzenie naruszenia Konwencji samo przez się stanowi dostateczną satysfakcję. Alternatywnie, Rząd wnioskował, aby dokonano zasądzenia na podstawie orzecznictwa w podobnych sprawach z uwzględnieniem krajowych warunków ekonomicznych.

91. Trybunał uważa w szczególnych okolicznościach sprawy oraz orzekając na zasadzie słuszności, że należy zasądzić skarżącemu sumę 2000 euro za szkodę niematerialną.

C. Koszty i wydatki

92. Skarżący nie dochodził zwrotu kosztów i wydatków.

D. Odsetki karne

93. Trybunał uważa za właściwe, aby odsetki karne były oparte na minimalnej stopie kredytowej Europejskiego Banku Centralnego, do której należy dodać trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYŃ TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. UZNAJE, że nastąpiło naruszenie art. 5 § 1 Konwencji;
2. UZNAJE, że nastąpiło naruszenie art. 5 § 3 Konwencji;
3. UZNAJE, że nastąpiło naruszenie art. 6 § 1 Konwencji;
4. UZNAJE, że nastąpiło naruszenie art. 8 Konwencji;
5. UZNAJE, że

(a) pozwane państwo wypłaci skarżącemu w terminie trzech miesięcy od dnia, kiedy wyrok stanie się prawomocny zgodnie z art. 44 § 2 Konwencji, 2.000 euro (dwa tysiące euro) przeliczone na walutę narodową pozwanego państwa w stawce obowiązującej w dniu wypłaty, jako odszkodowanie za szkody niematerialne;

(b) od upłynięcia wyżej wymienionego terminu trzech miesięcy do dnia wypłaty są wymagalne od powyższej kwoty odsetki w stawce równej minimalnej stopie kredytowej Europejskiego Banku Centralnego w okresie karnego powiększone o trzy punkty procentowe;

6. ODRZUCA pozostałą część roszczenia skarżącego o odszkodowanie.

Sporządzono w języku angielskim i ogłoszono na piśmie 30 października 2003 r., zgodnie z art. 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Mark VILLIGER
Zastępca Kanclerza

Georg RESS
Przewodniczący